

Nr 202.

Av herr Lindhagen, om skrivelse till Kungl. Maj:t angående ett framträdande i den svenska utrikespolitiken för fredsfrågans lösning m. m.

När det nu på så många håll talas uteslutande om försvarsfrågan och gamla tiders krigsfaror manas fram såsom oföränderliga nutidsrealiteter även för de skandinaviska folken, då behöver det också ordas något om *fredsfrågan* och vad vi vunnit för den i nutiden av utvecklingen och vad vi kunna hoppas av den för framtiden.

Det må då till en början erinras, att den politiska flodvåg, som kallas försvarsfrågans lösning eller såsom det ock kan betecknas deltagandet i stormakternas kapprustningar, plägar komma periodvis över de skandinaviska länderna. I Sverige stå vi nu mitt i en dylik stürtsjö och svallet av densamma har redan börjat överrumpla även de norska skattebetalarna. Detta är en hemsökelse icke blott därför, att den pålägger folket utomordentliga bördor, vilka visserligen måste bäras, i den mån de äro nödvändiga och kunna gagna något. Det betänkligaste är, att dessa strömningar gå fram med krav på att vi även skola offra all eftertanke och endast tro på faror, som utmålats i de bjärtaste färger såsom överhängande och framtagas i sitt sålunda renoverade skick ur förvaringsstället för var gång frågan återkommer.

Låtom oss emellertid ej giva oss denna skräckstämning alldeles i våld, utan försöka tänka själva. Vi skola då genast finna, att det gives vissa sidor hos dessa försvarsrörelser, som mana till betänksamhet. De komma nämligen alltid ovanifrån och icke från de djupa folklagren. De förbise och ringakta fredsfrågan, som är solsidan i det problem, vars skuggsida utgöres av försvarsfrågan. Och när de slutligen gå fram under lösen

»försvaret främst», förglömma de alldeles den sociala frågan, det vill säga hurusom den verkligt överhängande faran för friheten ligger i den dagliga kampen förgäves mot nöd och förtryck och grusad levnadslycka inom det egna landet. Den politiska estetiken spelar också betydelsefullt in för höjandet av stämningen. Den finner en berusning i själva farorna, som därför älskas och diktas upp till himlastormande proportioner. Det är Karl den tolfte folk vi oföränderligen skola vara. Hur spöklikt är icke detta besök bland nutidens realiteter. Denna politik bland sarkofager sjunker ihop till ett förvillat krav, att några multnade rester av en människa i en kista skola bjuda levande fattiga släkten att offra ytterligare dagsverken och sista skärven för att själva bilda ett tilltalande, levande gravvalv över en bleknad forntid.

Emellertid är det två stöttestenar, som stå något i vägen i det längsta för den brusande rustningsiverns flodvågor. Den ena är programmen och vallöftenas utfästelser. Med dem blir man emellertid såsom ofta lätt färdig, när det gäller. Bokstaven får icke dödas, säger man, och så smulas nog även detta lilla hinder ned under den framstormande marschen mot höger, en bekräftelse för övrigt bara av mänsklighetens historia, som är ett stort artat skådespel över människornas oavlåtliga marsch i slutna led mot egna fördelar och andras fördomar.

Den andra stöttestenen är bekymmersammare, ty den dväljs i det fördolda och förmår mången gång att tala till samvetena. Det är vad man kallar försvarsolusten i landet. Hur ligger den egentligen, frågar man sig oroligt. Man letar efter utvägar eller rättare sagt metoder för att komma den till livs. Men dessa metoder äro skygga för dådrika gärningar att ge folket jord eller andra andelar i ett eget fädernesland. Det gäller först och sist att bara skrämman upp folket.

Emellertid kvarstår bekymret för försvarsolusten väsentligen. Man är icke utan oro för denna ogripbara företeelses eventuella makt vid riksdagsmannavalen och har kanske en instinktiv förnimmelse, att dess rätta namn är folkets reflektionslust, nämligen det folks, som på grund av sin fattigdom mäst tynges av bördorna och berövas till en del genom dem varje fik av ett fädernesland. Det är nämligen en gång så, att de ekonomiska påkänningarna äro de mäktigaste faktorerna för väckande av eftertanke. Ett faktiskt förhållande är därför, att de fattigare befolkningslagren i förevarande ämne besjålas företrädesvis av en oavlåtlig fredsvilja och de bättre situerade av en oreflekterad försvarsvilja, som blir allt starkare, ju längre man kommer upp på den sociala rangskalan. De senare

känna icke försvarsbördorna alls på samma sätt, helst de samtidigt bereda dessa samhällsklasser stora fördelar genom makt, glans, befordringsutsikter till avlönade befälsposter och vapen mot den så kallade inre fienden.

Dessa den s. k. försvarsolustens människor säga sig för det första, att planmässigheten i försvaret icke får ställa frågan om landets bärkraft i skuggan, vilket blir händelsen, om man företrädesvis hänger sig åt den obestridligen riktiga uppfattningen, att ju mera kostas på försvaret, ju planmässigare kan det tekniskt ordnas. Vidare göra de sig den reflexionen, att om man tänker på det stora flertalets fattigdom, så har landet icke råd alls att offra summor på militärutgifter. Äro sådana emellertid oundgängliga, tycker man med denna utgångspunkt, att halva statsinkomstens bortskänkande till militärväsendet fullständigt överstiger folkets bärkraft. Redan hälften av den nuvarande militärbudgeten förefaller en myckenhet människor uppenbarligen överstiga rimliga krafter. De bliva därför benägna att allvarligare väga det ena mot det andra samt spara något för den sociala frågan, som ligger dem närmast om hjärtat men befinner sig fjärran från de ivrigaste försvarsvännernas tankevärld. Slutligen förbehålla de sig av samma skäl att bedöma farornas sannolikhet och storlek samt tänka efter, huruvida ej världen gått framåt i alla fall.

Om det således skall uti försvarsfrågan missioneras någonstades för upplysningen, behövs det framför allt hos de övre, härskande samhällsklasserna. Det behöves att i deras oreflekterade rustningsiver ingjuta något av det övriga folkets försvarsolust eller såsom det rätteligen bör kallas reflexionslust. Upplysningsmetoden måste mänskligt att döma här bliva densamma, som varit verksam på folket, nämligen en större egen känning av bördorna. Ur sådan synpunkt kan den ifrågasatta värnskatten för en gång på den större förmögenheten vara en vägledning. Men låtom oss ej genom dylika ansatser invagga oss i falska illusioner. Löntagarne komma med tiden att återkräva dylika pålagor genom löneförhöjningar och affärsmännen komma tämligen omedelbart att lägga dem på prisen för sina varor. Hur man vänder sig, gå dock med tiden även dessa utskylder ut över hela folket. Detta hindrar dock ej, att innan en sådan utjämning hunnit komma till stånd en extra beskattning skall vederbörligen kännas. Visst är därför, att om en effektiv del, exempelvis inemot 30 % av de rustningsvänliga större inkomsttagarnes intäkter skulle regelbundet uttagas för militära ändamål, komme mycket snart denna rustningsiver att dala ned emot försvarsolusten och många, som nu äro åtskilda, finna varandra

i en gemensam lust att allvarligt reflektera över vad vårt utrikespolitiska läge bjuder och våra inre förhållanden medgiva.

Ett ordspråk säger, att man ofta icke ser skogen för bara träd. Denna närsynthet är särdeles framträdande i politiska åskådningar och handlingar. Vad som ligger bakom en viss fråga, det som man står mitt uti, de verkliga realiteterna eller med andra ord vad det först och sist i frågan gäller, det förbise vi gärna för iakttagelser på ytan och uppmärksamhet för detaljer, lösryckta ur sitt sammanhang. Först när grundvalarna börja våldsam samt vackla och det hela vill gå alldeles sönder, då sker ett plötsligt och nödtvunget uppvaknande, då inträffar en av dessa omdanande tilldragelser i historien, som resa sig över dagsmeningarna och beteckna en vägledning och ett genombrott för mänskligheten. Sedan slumrar livet av igen på sina lagrar för att åter erinra sig tilldragelsen helt konventionellt för ett ögonblick vid sekularfesterna.

En sådan sekularfest begicks förliden höst mångenstädes, nämligen åminnelsen av den stora folkslaktningen vid Leipzig den 16, 18 och 19 oktober 1813. I det yttre trädde militärväsendet nästan ensamt fram och hyllade för sin del det blodiga krigsminnet. Men sakens verkliga realiteter kunde icke därav alldeles undanskymmas. Vad det gällde fann sitt uttryck i Karl-Johan förbundets vid konungens grift nedlagda krans, varå lästes, att nämnda slaktning beseglade Sveriges och Karl-Johans insats »i nationernas frihetskamp». Pressen ägnade ock här och var någon uppmärksamhet åt betydelsen av detta svenska deltagande för hundra år sedan »i kampen för folkens frihet och nationaliteternas rätt» såsom slutorden lyda i en ledare i ämnet av en konservativ huvudstadstidning.

Här framställes således *nationernas rätt* såsom inbegreppet av något särdeles värdefullt i det internationella samlivet. Slöjan lyftes något litet för en väsentlig grundval för detsamma. I minnenas ljus erinrar man sig, att även nationaliteterna äro en realitet att räkna med, en organism sammanfätad av gemensamhet i härstamning, språk, historia, tillvarelsesätt, lagar och sedvänjor. De äro världssamhällets naturliga personer, vilkas frihet och självbestämningssrätt måste vara utgångspunkten för en organisk, frivillig och fredlig samverkan. Ofreden i den nyare tiden har nästan alltid uppkommit genom ett kränkande av dessa naturliga personers självskrivna krav, vare sig nu det skett för ekonomisk vinning, maktbegär eller andra bevekelsegrunder.

Därför framlade också Emanuel Kant, grundläggaren av den nyare

tidens tänkande, år 1795 såsom en grundval för folkrätten den principen, att folken hava en till tiden obegränsad och oförytterlig rätt att fritt förfoga över sig själva. Ferdinand Lasalle yttrade en gång i ämnet följande ord: »Principen om fria oavhängiga nationaliteter är grundvalen och källan, modern och roten till demokratiens begrepp över huvud taget. Demokratien kan icke trampa nationaliteternas princip under fötterna utan att såsom en självmördare lägga hand på sin egen existens utan att helt och hållet och i grunden själv förråda sig.» Det internationella socialdemokratiska programmet påbjuder också »ett oavlåtligt ingripande för alla nationers självbestämmanderätt och deras försvar mot krigiska angrepp och våldsamt förtryck». Den internationella fredsbyrån i Bern har nyligen föranstaltat ett förslag till en lagbok för den offentliga internationella rätten, som upptar bland allmänna grundsatser, att förhållandena mellan nationerna regleras av samma allmänna rättsgrundsatser och moraliska principer som förhållandena mellan individerna samt att nationerna hava en oförytterlig och för alla tider gällande rätt att leva sitt eget liv. Detta förslag framlades först för den allmänna fredskongressen i Stockholm 1910 med den motiveringen, att allt sedan organiserade fredsvänner funnits eller på visst sätt sedan 1867 har man förstått att för att skapa freden krävdes först och främst att organisera rättvisan mellan nationerna. Förslaget hänsköts vid nämnda kongress till en kommission, som ännu ej har hunnit avsluta sitt arbete. Emellertid gjordes i avvaktan härpå ett direkt uttalande på 1913 års allmänna fredskongress i Haag till förmån för just denna grundsats befestande i det internationella samlivet och beslöts, att frågan jämte andra borde underställas nästa officiella fredskonferens i Haag.

Detta är nu några exempel bland många på det fortgående oundgängliga upplysningsarbetet om de ofrånkomliga grundvalarna för världsfreden. Vi kunna emellertid i år, 1914, fira 100-årsminnet även av den politiska grundläggningen i samma syfte. Napoleon var nämligen den störste störaren i nyare tiden av nationernas rätt. Men såsom med rätta uttalas i den nuvarande svenska läroboken i historia, hade hans färd ej varit utan nytta. Genom hans omstörtningar fick mycket som varit murket sin dom, och de lidanden han drog över folken »gävo väckelser till en i många hänseenden sundare utveckling», såsom nämnda lärobok uttrycker saken. Det uppstod med andra ord ett världsmedvetande, som säger ifrån, att något sådant ej vidare får inträffa.

Denna nya politiska utveckling bestod däri, att nationernas rätt på ett helt annat sätt än förut blivit rättesnöret för den europeiska stats-

bildningen och småningom alltmer även för hela världens statsbildning. Sedan den napoleonska byggnaden grusats genom slaget vid Leipzig och den påföljande freden i Paris år 1814, skedde begynnelsen till verket vid en kongress i Wien samma år. Emellertid uppnås ett sådant framsteg icke i ett slag. Den nationella återupprättelsen vid nämnda kongress gällde företrädesvis de nationer, som förut varit självständiga och i all synnerhet naturligtvis de makter, vilka sammanslutit sig för ändamålet, tillsammans utkämpat den avgörande striden och undertecknat fredsslutet i Paris. Dessa makter togo ledningen och sågo främst sig själva till godo. Bland dem befann sig också Sverige, och det är nog mer än en tillfällighet att vårt land just från denna tidpunkt fått åtnjuta en oavbruten fred.

Emellertid återstod mycket i Europa, som ännu väntade på de nya uppgifterna. Visserligen stiftades år 1815 av Rysslands, Österrikes och Preussens monarker den s. k. heliga alliansen, vilken förband sig att styra sina undersåtar i enlighet med den heliga religionslärans bruk men i tillämpningen blev bålverket för den politiska reaktionen. Ehuru den biträdades av Europas flesta regenter, sprängdes den dock snart genom Englands motstånd samt de revolutionsrörelser, som på 1830 och 40-talen framkallades av densamma i olika länder. Ingenting har sedan kunnat hejda händelsernas förlopp i riktning mot nationaliteternas friförklaring enligt det nyväckta världsmedvetandets fordringar.

Under hela den efterföljande tiden ända till våra dagar kan nämligen inom det europeiska statssystemet konstateras, att ingen tanke ens kunnat uppstå på att det skulle vara tillåtet att underkuva en fri civiliserad nation. Tvärtom ha tilldragelserna efter 1814 medfört oavbrutna nya landvinningar för nationaliteternas frigörelse från förtryck. Sålunda ha följande nationer i Europa helt eller till vissa delar av sina områden vunnit självständighet: Grekland (1830 och 1913), Belgien (1814 och 1830), Rumänien (1856 och 1878), Serbien (1856, 1878 och 1913), Montenegro (1878 och 1913), Ungern (1867), Bulgarien (1878, 1908 och 1913), Norge (1814 och 1904) och Albanien (1913).

Enahanda företeelser äro de stora fredsstiftande tilldragelserna: Italiens enhet (1861, 1866 och 1871) samt Tysklands enhet (1864, 1866 och 1871). Att Tyskland därvid i känslan av sin makt utvidgade sig något för mycket efter vissa historiska gränslinjer, var ett beklagligt misstag. Nordschleswigs och Elsass-Lothringens annektering har efterlämnat slitningar, som världen kunnat besparas, men att däri se tillbaka-

gång i utvecklingen är väl ett ytligt betraktelsesätt. Vilka vida större slitningar och äventyr skulle vi ej fått uppleva, om Europa fortfarande haft ett söndersplittrat Italien och ett enahanda Tyskland.

Denna utveckling är emellertid ännu icke avslutad i världen. Mågenstädes finnes ännu eruptiv jordmån, där man kan vänta katastrofer. Det är de trakter av jorden, där folkslag med kultur eller kulturmöjligheter ännu äro undertryckta eller där naturfolk leva och kolonialpolitiken ännu icke vunnit sin avslutning. Det är därför barnsligt och obetänksamt att i varje yttring av en sådan katastrof se ett vittnesbörd om ett allmänt osäkerhetstillstånd i världen, ehuru det i stället är ett utslag av den evolution, som skall leda oss fram till allt större trygghet. Så snart någon dylik tilldragelse inträffar, höjas emellertid röster även inom pacificerade trakter, att *världshändelserna ropa till oss, att vi böra rusta till det yttersta*. Vilka världshändelser är det, som nu framkallat dylik förfäran inom Sverige?

Man erinrar om *Tripoliskriget*. Detta betecknar emellertid nu ett avslutat skede i kolonialpolitiken. Det är ett världsintresse, att densamma i sin helhet blir snarast möjligt avslutad och en sådan förväntan synes också tämligen snart gå i uppfyllelse. Tripolisfrågan hade länge varit ett svävande orosmoln i konkurrensen om norra Afrikas kolonialområde. De engelska och franska landvinningarna därstädes hade ej tilltalat stora delar av den italienska nationen, vilken fruktade desamma och kände sig lika berättigad till ett besittningstagande. Slutligen gick denna spänning för långt utan att få någon fredlig avledning. Det brutala kriget kom, men nu är det slut och Italien har fått sitt. Man kan väl icke på allvar vilja göra gällande, att världsläget försämrats genom att omsider nämnda orosmoln blivit bragt ur världen och lämnat rum på den punkten för en klarnande himmel. Allra minst bör saken väcka bekymmer för de nordiska länderna. Oförklarlig synes därför exempelvis de norska statsmakternas förskräckelse på sin tid för denna avlägsna tilldragelse, som föranledde dem till extra militärbevilningar.

Man ryser vidare här uppe för *Balkankriget*. Men Balkan har sedan länge varit Europas oroliga hörn och varit detta just därför, att nationaliteternas rätt där varit fullständigt åsidosatt. Alla oroligheter under det gångna århundradet i nämnda trakter ha uppkommit av denna anledning. Det senaste krigets huvudorsak låg däri, att alla bulgarer, alla serber, alla moutenegriner, alla greker vilja var för sig höra tillsammans och vara ett

folk. Nu har det oroliga hörnet tagit ytterligare ett stort steg framåt mot sin definitiva pacificering. Icke kan väl detta vara så förskräckande. Ett dylikt utslag av de naturrörelser, som i eruptiva trakter bana väg för det slutliga lugnet, bör väl i stället lämna efter sig en känsla av större trygghet för framtiden. Mången gång har under senaste tider här i landet på möten framhållits Turkiet såsom ett varnande exempel på faran för ett land att ej hava sin krigsmakt i full beredskap och bland de hotande världshändelserna har man särskilt framhållit Turkiets styckning. Detta visar bäst, hur ytligt dessa saker mången gång bedömas och huru föga man förstår, vilka faktorer i världen, som även skola bereda oss det definitiva fredstillståndet. Den djupare innebörden i Balkankrigets resultat var icke en beklaglig lemlästning av Turkiet, utan en oundgänglig och rättvis seger för nationalitetssaken. Förtrycket har ingen rätt att bestå och det är endast rättvisans seger i världen, som även de skandinaviska folken hava att eftersträva.

Att det kan ännu uppstå oroligheter och förvecklingar med anledning av förhållandena i sådana länder som *Persien och Mexiko* är icke heller något överraskande eller ägnat att ingiva oss någon oro. I dessa länder synas stora delar av befolkningen ännu ha till sysselsättning att inbördes plundra och mörda varandra.

Vad man nu framför allt fruktar är emellertid *den s. k. ryska faran* och de förebud därtill, som kunna lämnas av händelserna i Finland. I förbigående må ånyo erinras, att denna fara är en ständigt återkommande företeelse i Svensk politik vid varje ny »lösning» av försvarsfrågan. Men hur förhåller det sig i själva verket med denna sak?

Segrarne vid Leipzig 1813 tänkte i första hand på sig själva. Sådana nationer, som de segrande stormakterna hade före eller under de napoleonska fälttågen betvingat, undantogs från befrielseverket. Dessa nationer voro främst Polen och Finland. De erhöilo emellertid, Finland år 1809 och Polen till den del som tillföll Ryssland år 1814 en viss självstyrelse inom ryska rikets ram. Efter det polackerna två gånger (1830 och 1863) gjort uppror, krossades de emellertid fullständigt av den ryska övermakten. Med tiden begynte man även tycka den finska friheten vara oläglig för det ryska riket. Dessa tankar började särskilt födas, sedan tyska riket samlat sig och blivit en väldig makt. De bröto ut i handling från 1890. Under det ryska betrycket i följd av kriget med Japan gjorde finnarna år 1905 revolution genom storstrejk och återfingo ögonblickligen sina rättigheter. Men såsom var att vänta, gjorde ryska styrelsen, sedan den fått

händerna fria, en motrevolution, som från 1908 pågår med åtskillig hänsynslöshet, småningom och envist, som är ryssarnas sed.

En av orsakerna är säkerligen den, att den ryska byråkratin har svårt att förlika sig med att ett land, som faller inom det ryska rikets ram, har en självständig författning och politiskt betraktar sig såsom en från Ryssland fristående nation. Man kan också lätt tänka sig, att denna byråkrati fruktar detta exempel av en särdeles demokratisk författning såsom en förebild för de stridande demokratiska strävandena inom ryska riket självt.

Den närmaste orsaken till de militära anordningarna i Finland är att även ryssarna liksom svenskarna behärskas av en fix idé. Det ryska folket tror i många lager, att Sverige fortfarande är en stormakt, som ruvar på tillfälle att falla över Ryssland, varemot detta land bör vara på sin vakt. Den ryska styrelsen har naturligtvis inga farhågor i denna riktning, men den föreställer sig i stället, att om ett krig utbryter med Tyskland, kommer med sannolikhet Sverige och Tyskland att sluta ett förbund, vilket man för övrigt misstänker redan nu vara en verklighet — märkligt nog har man samma konfysa föreställning i politiska kretsar i Danmark om Sveriges anslutning till trippelliansen. Tyskland och Sverige skulle då få en läglig angreppspunkt genom att söka kasta stridsmakter över till Finland och där kanske få en bundsförvant i ett upproriskt folk, vilket liksom polackerna skulle begagna varje tillfälle att få slita sig löst. Även allvarliga och rättänkande ryska män bruka därför gentemot förebråelsen över tilldragelserna i Finland svara ungefär så: Ni bör förstå att icke kan man utsätta det stora ryska rikets hjärta, dess huvudstad för en så stor fara bara för tre millioner människors skull. Det är ur dessa synpunkter de militära dispositionerna i Finland få sin närmaste förklaring. De ryska truppförläggningarna förnämligast anordnade efter Finska viken, de strategiska järnvägarna och även den flotta, som avses för Östersjön, ha en defensiv karaktär. Russifieringsarbetet torde också till någon del ha sin grund i farhågan för Finlands lösryckande vid ett eventuellt krig mellan europeiska stormakter, vilket deras regeringar frukta men ingen önskar sig och som därför mänskligt att döma med övervägande sannolikhet aldrig kommer. Befogenheten till ett sådant lösryckande skulle nämligen vid ett fredsslut lättare kunna göras gällande, ifall Finland då hade kvar sin nuvarande självständighet.

Den ryska pressen och de ryska statsmännen ha också under senaste tiderna på många sätt uttalat sin förvåning över de svenska rustnings-

männens skräckmålningar. Man förundrar sig likaledes på många håll inom Ryssland över den gamla ständigt pånyttfödda föreställningen från svensk-norska sidan om Rysslands oavlätliga traktande efter en isfri hamn i norska nordmarken. En bemärkt svensk har däremot nyligen till en rysk intervjuare uttalat, att han fann denna strävan alldeles riktig ur rysk synpunkt och om han vore ryss skulle han göra sitt till för att söka förverkliga densamma, ett lysande bevis på hur kär faran är för de svenska militärvännerna och hur ogärna man vill vara av med densamma såsom politiskt upplysningsmedel. Förhållandet är väl snarare såsom ock ofta plägar från rysk sida framhållas, att den ryska exporten, som för övrigt väsentligast utgår från trakterna kring Moskwa såsom centrum, icke har något bruk av en sådan hamn, utan har i den mån den går åt väster vida gynnammare utfartsvägar över Östersjöhamnar. Stationerandet av en krigsflotta däruppe att användas att gå löst på England eller Tyskland över det stora öppna havet anses av många ryssar åtminstone vara en omöjlighet, ja, galenskap och det förefaller, som om sunda förnuftet vitsordade ett sådant omdöme.

Man talar emellertid också om *neutralitetsbrott*, som möjligen skulle kunna drabba oss under en kraftmätning mellan stormakter. Det är dock påfallande, att framtidens återstående eventuella krigsskådeplatser bli möjligen ännu i sydöstra Europa, men företrädesvis i Asien samt utspelas där sannolikt mellan kaukasiska stormakter och Asiens folk eller mellan de sistnämnda inbördes. En avlägsen krigsfara anses tilläventyrs hota även i Australien, i fall de semitiska raserna på grund av överbefolkning göra anspråk på att slå sig ned på öde trakter, som den vita rasen på grund av för liten energi och för stora behov ej kan bringa i kultur. Skulle emellertid det ganska osannolika inträffa, att en krigsskådeplats blir förlagd till vår närhet, vilka utsikter finnas då att man just skall bryta vår neutralitet? Även detta kan icke bliva mer än en sannolikhet bland hundra. Historien känner på senare tider knappast något exempel på ett avsiktligt neutralitetsbrott. Detta spørsmål är mer en teoretisk skapelse av professorerna och ett fantom alstrat i våra sjuka inbillningar. Krimkriget med det engelska flottbesöket i Östersjön lämnade oss oberörda. Något genomtågsland för arméer såsom möjligen Belgien äro de skandinaviska länderna icke heller på grund av sitt läge. Det skulle vara Gottland, omöjligt att försvara, som faran allenast kunde gälla. Under alla förhållanden måste en riskpremie även för en nation någorlunda rättas efter farans storlek och sannolikhet och det kan icke vara riktigt, att

svenska folket för detta fantom av ett neutralitetsbrott fortfarande årtionde efter årtionde kapprustar efter stormaktsmönster och skapar en bleksiktig nation utan medel och utvägar att avskaffa fattigdomen i landet.

Bland världshändelserna, som för den föreliggande frågans bedömande också måste beaktas, är nutidens *ekonomiska utveckling*, som sammanbinder länder och folk och gör dem olösligt beroende av varandra på ett sätt, varom man i gångna tider icke haft någon föreställning.

En mäktig världshändelse är också *fredsfrågans landvinningar*. Man får icke glömma eller underskatta det positiva arbete, som ägt rum under senaste århundradet och i all synnerhet dess sista skeden för att skapa en fast rättsordning i världssamhället samt den förvissning, som förefinnes, att utvecklingen kommer att fortgå på dessa vägar om än med vissa avbrott uti de ännu eruptiva trakterna i världen. Genom otaliga konferenser, kongresser och andra sammanträffanden mellan medlemmar av olika länder nedsås alltmera uti sinnena i hela världen de frön till samförstånd och fredsvilja, som skola mogna till den slutliga skörden, krigets avskaffande. I all synnerhet är den internationella arbetarrörelsen och dess verksamhet en fredsfaktor i nutiden av den väldigaste betydelse. De officiella överenskommelserna knyta på samma nät och lägga oavlåtligt den ena maskan till den andra. Ryska regeringen har själv tagit initiativet till Haag-konferenserna, och i ingressen till 1907 års skiljedomstraktat, undertecknad av samtliga staters ombud, tillkännagiva dessa, hurusom de voro eniga därom, att »det är av vikt att genom en internationell överenskommelse giva helgd åt de billighets- och rättsgrundsatser, på vilka staternas säkerhet och folkens väl vila». De skandinaviska länderna själva äro omgärdade av integritets- och skiljedomstraktater. Sådana steg förbinda något i alla fall. Och det gäller väl då att ständigt fastslå sådana förbindelser i världsmedvetandet i stället för att bara göra troligt för oss själva och andra, att överhängande faror lura över oss oavlåtligt.

En viss fara, som ej förut förefunnits, kan däremot uppkomma, ifall de skandinaviska folken istället för att såvitt på dem ankommer sålunda inpräglade i världsmedvetandet den nyare tidens fredstankar, företrädesvis hängiva sig åt en omanlig skrämsel samt ävlas utmana farorna och de makter, från vilka de anses hota. Det är nämligen karaktäristiskt och i överensstämmelse för övrigt med den ryska styrelsens ovan skildrade föreställningar, att den ryska pressen i den nuvarande svenska rustningsivern uteslutande ser Tysklands finger. Å andra sidan märker man i den tyska pressen en viss benägenhet att uppmuntra densamma. Vad som ligger bakom detta

intresse är väl också tanken på en eventuell kraftmätning mellan Ryssland och Tyskland. Sveriges utrikespolitik har emellertid sedan ett århundrade gått ut därpå, att landet skulle vara neutralt och stå i bästa förhållande till sina grannar. Men det har nu lyckats den svenska militarismen att med hjälp av en uppjagad, obetänksam panikstämning framkalla icke blott en inre förvirring utan även tankar om landets indragande i stormaktspolitiken, vilket Sverige under ett århundrade gjort till sin uppgift att söka undvika.

Är nu hela denna utveckling, som ovan skildrats, hotande för de gamla skandinaviska folken? De hava dock avvecklat alla vanskliga mellanhanden sinsemellan och med grannarna, de äro gamla, självständiga kaukasiska länder med så kallad hög kultur samt befinna sig i all synnerhet under hägnet av den oemotståndliga utveckling, som begynte 1814 inom det europeiska statssystemet och därifrån kommer, om än delvis vida senare, att breda ut sig över alla världsdelar. Två av länderna hava i följd därav redan åtnjutit en hundraårig fred och med 1905 föll den sista vanskligheten. Ryssland kan icke längre göra vad det vill utan är, liksom alla andra länder, av den nyare tidens politiska, ekonomiska och andliga utveckling med tusen band bundet vid en världspolitik, som blivit oåterkalleligen inriktad på vägarna mot solidaritet och fredliga uppgörelser. Genom att stormakternas antal ökats har ock den kontroll, som de hålla på varandra, vuxit ofantligt i betydelse. Ju mer jag tänker mig in i denna sak, ju klarare framstår för mig vår stora förskräckelse och därpå grundade rustningsfeber såsom en ofantlig svindel. Gent emot panikstämningen måste svaras: vi hava haft en hundraårig fred, farorna för krigiska förvecklingar för oss vika undan allt mera och äro just nu mindre än någonsin.

Under sådana förhållanden måste det gentemot »försvaret främst» betonas att *Sveriges främsta realpolitiska frågor äro den sociala frågan och fredsfrågan* och att i *den sistnämnda utrikespolitiska frågan* måste ingå ett strävande att vid sidan av de smärre dagspolitiska framstegen, vilkas summor också göra de stora talen, utrikespolitiken måste intressera sig för de vidare framtidssynerna och därigenom möjliggöra ett befruktande av vår egen dagspolitik och en tidigare skörd för framtidens människor. Sådana spörsmål äro förverkligandet av ett världsspråk, som med rätta betecknats såsom kronan på de internationella institutionerna, ett alljämt vidgat samarbete mellan närbesläktade folk såsom ett trappsteg till

den större internationella samhörigheten och mångahanda ämnen, som stå i samband med detta. Men först och sist gäller det just nu att i det allmänna medvetandet inplanta nationernas rätt såsom grundval för de närmaste tidernas fredliga världssambälle. Detta mål främjes icke genom att förtiga sanningen under det politiska arbetet utan det är endast genom dess uttalande på alla ställen, som vi kunna bli fria. Därför måste tiden vara inne att offentligen föra detta språk även gent emot stormakterna och särskilt förefaller det som en förpliktelse, att man icke tiger i hela världen inför exempelvis sådana företeelser som russifieringsarbetet i Finland ävensom förtrycket i Polen och Nordschleswig med mera dylikt. Det var i anslutning till en sådan tankegång som ett offentligt möte i Stockholm den 23 oktober 1913 gjorde beträffande nationernas rätt och finska frågan följande uttalande:

Mötet uttalar såsom sin bestämda uppfattning, att den allmänna meningen och den officiella politiken bör allt mer lägga sig vinn om att eftertryckligt stödja och fullända den efter de napoleonska krigen från begynnelsen av 1800-talet påbörjade utvecklingen mot erkännande av nationaliteternas rätt och deras frigörelse, såsom under nuvarande tidsskeden en oavvislig grundval för världssamhällets uppbyggande och krigets avskaffande.

Dessa strävanden böra icke såsom hittills företrädesvis omhägna sådana stater som före de napoleonska krigen varit självständiga. Även erövrade nationer, som fortfarande betrakta sig såsom offer för våldet, hava en ovillkorlig rätt att erhålla självstyrelse för sin egen skull och alla folk hava ett stort anspråk därpå, då även detta är en betingelse för världsfredens uppnående. En sådan befrielse har under det senare århundradet ernåtts av många folk, som ej lytt omedelbart under de ledande stormakternas välde, ehuru ofta endast efter blodiga resningar. För de smärre nationer åter, som stått under stormakternas välde, ha sådana resningar visat sig utförbara och endast i de av nationalitetssträvandena framkallade konflikterna mellan stormakter har en återförening av en landsända med dess rätta hemort någon gång kommit till stånd. I stället har från stormakternas sida beträffande sådana underkuvade folk gjort sig gällande en strävan att så fort som möjligt och innan nya tidströmnin- gar förhindra det fullständigt sammansmälta dem med det härskande folket, ett strävande som endast fått nya förevändningar genom de vanmäktiga folkens egna försök till frigörelse. Mötet uttalar därför såsom ett allmänt mänskligt folkkrav, att den allmänna opinionen och den parlamentariska politiken bör på allvar börja sysselsätta sig även med de medels erövringar underkuvade nationernas befrielse från förtryck genom erhållen självstyrelse i erforderlig omfattning eller återförening med sina stamförvanter.

I anslutning härtill vill mötet giva uttryck för sin utomordentliga medkänsla och sympati för det finska folket i dess ojämna kamp mot den ryska styrelsens för detsamma alltid hotande men på sista tiden alltmer målmedvetna strävande att genom åsidosättande av den verkliga rätten och annat förtryck fullständigt införliva det fin-

ska folket med det ryska riket efter samma utvecklingslinjer och metoder som skett i Polen. Det måste vara en upplyst och rättrådig mänsklighets livliga önskan och förvissning, att dylika anslag, oförenliga med nationernas rätt samt demoraliserande och nedbrytande i själva verket även för det folk, å vars vägnar man förmenar sig därav kunna hämta tillfälliga fördelar, skall i tidernas längd falla tillbaka inför de naturliga rättslagarnes oemotståndliga erövringar.

Mötet uppdrar åt arbetarkommunens styrelse att till internationella socialistiska byrån framföra dessa uttalanden jämte en förhoppning att Internationalen måtte allt mera träda fram för att såvitt på den ankommer inverka på den allmänna meningen och göra gällande de grundsatser, som funnit sitt uttryck i sagda uttalanden.

För att åstadkomma någonting i våra dagar kräves emellertid *sammanlutning mellan flera för fullföljandet av gemensamma intressen och övertygelser*. Det är alldeles visst, att vi kunna uträtta mycket mera i fredsfrågan såsom en motsättning emot försvarsfrågan, ifall vi gå samman med de båda andra nordiska länderna efter frivillig överenskommelse så långt ländernas intressen äro gemensamma. Det är så mycket naturligare att denna angelägenhet vinner något beaktande just detta år, som *1914 är ett sekelminne icke blott i den europeiska utan även i den skandinaviska fredsfrågans hävder*.

Nationalitetstanken gjorde nämligen år 1914 en landvinning genom att det gamla Norge återuppstod och blev igen sig självt. Men gärningen blev icke fullkomnad. Den svensk-norska unionen brast därför, att den i sitt första framträdande och sina konstitutionella former uppbyggts på en osanning. Det var nämligen icke så som det stod inskrivet uti riksakten, att den tillkommit »ej av vapen men av den fria övertygelsen». Det var i själva verket svenska trupper, som avtvungit norrmännen ett ovilligt medgivande och det var nog samma maktfaktor, som framskymtar bakom de företrädesrättigheter, som i avtalet inrymdes åt det svenska väldet. Dylika grundvalar kunna icke uppbära annat än en tillfällig byggnad och de skapa aldrig en fridens boning. Det var detta som gjorde, att unionen gick sönder, när situationen möjliggjorde det för den, som kände sig undertryckt. En dylik upplösning av det, som varit vrängt i ett samliv, kan icke annat än lända till båda kontrahenternas fördel.

Emellertid har den nära hundraåriga föreningen därför icke varit förgäves. Den har hållit vid makt och utvecklat känslan av samhörighet i realiteterna och ett behov av gemensamt framträdande, i den mån detta sker frivilligt och på grund av en förvärvad ömsesidig uppfattning, att därigenom vinnas ömsesidiga verkliga fördelar. Detta är utgångspunkten

för de nya vägarna, vägar som måste bli nya även därtinnan, att de mål, till vilket de leda, inbjuda alla tre skandinaviska folken att tillsammans beträda desamma. Vad vore riktigare än att sekelminnet 1914 invigdes med någon samfälld officiell erinran om dessa nya riktlinjer i våra gemensamma interskandinaviska strävanden.

Här möter emellertid detta vanliga fortlevande i ett åskådningssätt, som har sitt upphov i gamla tiders förhållanden utan att man känner eller tager någon hänsyn till de djupgående förändringarna sedan dess i livsvärdena. Även här dyker upp en ny fruktan nämligen den förmenta stora krigsfaran för Danmark från Tysklands sida. Därföre skola vi i vår skandinaviska utrikespolitik lämna Danmark åt sitt sorgliga öde och samråda endast om ett närmande mellan de norska och svenska folken. Den sista tanke är ganska vanlig i Sverige, i Norge förspörjes den också ofta och Danmark tiger.

Vilken blek och blodlös lära är icke detta. Den erinrar mig med grämselse om en ung finsk skalds dikt efter ett förhoppningsfullt första besök i Sverige, som lämnade efter sig brustna illusioner. Han fann, säger han, »ett folk i små bestyr med spridda sinnen». Det är visserligen sant, att utvecklingens gång är en ständig förnyelse, ett begynnande oavlatligt om igen från början. Men utvecklingens vinst bör dock vara, att dessa nya tag varje gång kunna ske från bredare utgångspunkter. Dessa tankar om ett politiskt närmande igen endast mellan Norge och Sverige, dessa skuggor utan nytt liv från en förgången tid, må de återvända till den eviga vilan i en oåterkallelig grav.

Den åttonde Skandinaviska Arbetarekongressen i Stockholm 1912 antog också utan debatt ett av vederbörande utskott enhälligt förordat uttalande om att kongressen fann »att tanken på ett folkligt samarbete mellan de skandinaviska folken fram mot enhetlighet, där sådan med fördel kan tillämpas, är synnerligen beaktansvärd» och utvecklade några ytterligare synpunkter i detta ämne.

Den stora frågan är således vad de tre länderna skola sträva efter gemensamt i sin utrikespolitik.

Till en början böra de då följa föredömena från den övriga världen. För att konsolidera ställningarna, upprätthålla jämvikten och förenkla förbindelserna uppdelas sig stormakterna i allianser eller ententer. De tre skandinaviska länderna böra också sammansluta sig under den ena eller andra formen och göra det officiellt. Därigenom lämna de en viktig insats i jämviktens upprätthållande, avklippa en del förlegade föreställningar

om nödvändigheten att de gå var för sig, *göra slut framför allt på det oroande talet om det ena eller andra skandinaviska landet såsom blivande bundsförvant åt olika stormaktsgrupperingar* samt höja sin egen tillförsikt inåt och sitt anseende och inflytande utåt.

Nästa fråga är då vad ett sådant närmande skall ha för officiellt syfte. Av den förda diskussionen i dessa ämnen synes nästan framgå, som om det icke skulle finnas något annat att samla sig kring än ett försvarsförbund. Denna tanke möter förklarliga svårigheter redan därför att man på många håll fruktar, att ett försvarsförbund skulle medföra förpliktelse till nya rustningar, som man icke vill vara med om, då strävandet i stället bör vara att minska eller avskaffa bördorna. Ett samråd kan dock tilläventyrs äga rum rörande användningen av den krigsberedskap, som i alla tre länderna under en tid framåt säkerligen i alla fall kommer att finnas kvar, detta dock utan förbindelser och under förutsättning att det kan leda till nedsättningar, som på någondera sidan annars ej skulle kunnat vinnas. Men *ententens utgångspunkt och tyngdpunkt måste vara fredsfrågan i dess motsättning mot försvarsfrågan.*

När ett sår läkes kommer läkningen inifrån och den röjer sina framsteg genom att den skyddande naturliga hudbetäckningen växer till från sidorna och småningom begränsar sårytan till dess denna alldeles försvinner. På samma sätt förhåller det sig med det stora sår i nationernas liv, som kallas kränkning av nationernas rätt genom krig och andra våldshandlingar. Detta sår helas icke på en gång. Organiskt läkes även det småningom och det gäller då att befrämja och icke hindra den fulla läkningen på de delar av sårytan, där den kan försiggå. Av förut angivna skäl synes tiden kunna vara inne för de skandinaviska länderna att taga i övervägande, om de ej äro kallade och följaktligen skyldiga att taga ett nytt initiativ, som läker såret såvitt deras landamärens angår och därigenom även påskyndar den övriga helbregdagörelsen i världen. Den *skandinaviska ententen eller alliansen skulle med andra ord till skillnad från andra dylika kombinationer ha till syfte ett gemensamt framträdande i fredsfrågan med ett program, som i huvudsak borde innehålla följande:*

1:o) avrustning i allt väsentligt samtidigt i de tre länderna och efter gemensam plan, som även kan taga hänsyn till övergångsformer och upprätthållandet av en kår tillsvidare för gränsbevakning;

2:o) en samfällid deklARATION från de tre skandinaviska länderna till övriga stater, eventuellt efter förhandlingar med de senare, däri, med av-

visande av varje befogenhet att träda oss för nära, meddelas, att det stora steget skett på grundvalen av rätten och samtliga staters fredsfästelser i vår tid samt för att giva ett föredöme och ett nytt fruktbart initiativ i uppnåendet av det fredstillstånd i världen och den inre förkovran inom varje land, varpå mänskligheten väntar;

3:o) samråd mellan de tre skandinaviska folken om ett överensstämmande program för ländernas gemensamma framträdande utåt i fredsarbetet och den internationella rättsbildningen i övrigt;

4:o) samråd mellan de tre folken om överensstämmande riktlinjer för varje lands inre reformarbete med anlitande av de frigjorda arbetskrafterna och penningemedlen och särskilt ett övervägande, i vad mån en helt annan värnplikt må upprättas för att stärka det unga släktets hälsa samt utföra odlingsarbete och dylikt för att bereda rum för de fattiga i länderna.

Detta program kan också betecknas såsom *en rationell neutralisering*. Hitintills känner man ej annat än neutralisering med bibehållande av militärbördorna, väsentligen oförminskade, vilket ju i själva verket är något vanskapligt och inkonsekvent. Det steg, som nu borde tagas, är en neutralisering med ett förnuftigt innehåll särskilt i det avseende, att den åtföljes av befrielse i det väsentliga även från rustningsbördorna. Den förenämnda deklARATIONEN kan som sagt lämpligen förbindas med föregående förhandlingar med alla övriga makter och framföras såsom *ett nytt internationellt problem*.

Nu förstår jag mycket väl, att detta för många framstår i dag allena som drömmar. Men de innefatta i alla fall förhoppningar, som en gång skola bli verkligade. Dagens utopi är morgondagens verklighet har det blivit sagt. Ett till synes djärvt steg i sådan riktning måste en gång tagas och det bör finnas goda utsikter till att ett dylikt initiativ skall föra både initiativtagarna och världen i övrigt framåt.

På grund av vad sålunda anförts hemställes:

att riksdagen, med anledningen av det kungliga förslaget till försvarsfrågans lösning, ville anhålla att Kungl. Maj:t måtte jämväl taga initiativ till *ett målmedvetet framträdande uti den svenska utrikespolitiken för fredsfrågans lösning i dennas hela vidd* och särskilt i syfte att undersöka möjligheten av *en entent eller allians*

Motioner i Andra kammaren, Nr 202.

mellan de nordiska länderna för en gemensamt företagen avrustning efter det program, som ovan huvudsakligen uppdragits, eller med andra ord för nordens neutralisering med befrielse väsentligen från rustningsbördor.

Stockholm den 7 juni 1914.

Carl Lindhagen.
